

Posudek vedoucího
na doktorskou práci

Mgr. Petra Juřiny

Antická souhvězdí jako kulturní fenomén

Po úvodních kapitolách se autor věnuje astronomickým svědectvím k tématu, zejména i části jižní polokoule, kde se ve starověku známá souhvězdí nevyskytují a která co do oblasti ukazuje na vznik v Mesopotamii. Dále diskutuje pojetí Platónova velké roku a jeho částem – „měsícům“ odpovídá definici systému nejspíše v protoliterárním období Sumeru (okolo 4000 př. Kr.), ovšem nová předneolitická nález z jihovýchodního Turecka s kamennými soškami a okrouhlými konstrukcemi (Göbekli Tepe, datované do 10. tisíciletí př. Kr.) naznačují, že původ by mohl odpovídat legendárnímu období Lva a předcházet i vzniku zemědělství. Jedna samostatná kapitola je věnována mithraismu v jeho astronomickém či astrologickém výkladu, který vedle perské tradice sehrál jistě hlavní úlohu v Mithrově mýtu.

V další části probírá autor archeologické doklady o vztahu k obloze a hvězdám a souhvězdím od paleolitu, zabývá se kostěnými destičkami s vrypy považovanými mnohými badateli za kalendářové záznamy; i pro lovce a sběrače měl kalendář a cyklus roku nepochybně význam. Tento význam ovšem podstatně stoupl v neolitu a autor pro tuto dobu oprávněně věnuje pozornost neolitickým kalendářům rekonstruovaným z rondelů a jen snad o málo pozdější megalitické architektuře západní Evropy podél atlantského pobřeží. Asi k nim patřila i stará Malta a skalní hrobky Sicílie a Sardinie, jakoby ve své horní části imitující nebeskou klenbu, podobně jako prekeramické stavby typu připomínajícího iglú na Kypru (Chirochitia).

Zajímavá je i rozsáhlá kapitola o megalitické architektuře a jejích astronomických interpretacích středoevropského eneolitu a doby bronzové. Zaslouženě je věnována pozornost otázkám astrálního náboženství doby bronzové a jeho symbolice; zde by si větší pozornosti vedle „klobouků“ a disku z Nebry zasloužily pozornosti i jiné aspekty, zejména severské a alpské (Valcamonica) skalní rytiny. Mnoho zajímavého materiálu přinesly i bronzové břitvy zpracované dánským badatelem J. Kaulem a zlaté solární disky ze západočeských středobronzových mohyl s paralelami v Itálii i Řecku, vedle evidence jantaru a legend o Apollonově vztahu k Hyperborejcům.

Asi by prospěly i kapitoly o keltském (dnes hojně diskutovaném) a dáckém kalendáři, to by bylo vhodné pro knižní vydání doplnit.

Další rozsáhlá část práce začíná pojednáním o vzniku pojetí hvězdných nauk u Sumerů a dalších předovýchodních národů spolu s astrologií (jejíž problematice se autor obratně vyhýbá). Pak se věnuje astronomickým znalostem v archaickém a klasickém Řecku od

Homéra a zejména u Hesioda; význam souhvězdí pro zemědělský cyklus roku a pro plavbu na volném moři je nepochybný.

Tato část pokračuje pojednáním o helénistické astronomii, která představuje její vrchol v antice a další kapitolou o pomůckách a přístrojích té doby. Následující kapitola osvětluje využívání astronomie v císařském kultu a propagandě římské světovlády, včetně rozboru Ovidiova kalendáře, který zobecňuje především potřeby cyklu zemědělského roku podobně, jako jsou jeho znaky naše úsloví o vhodnosti těch či oněch zemědělských prací o svátku příslušného světce.

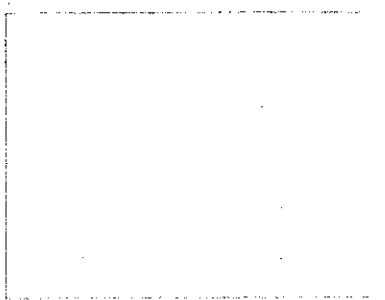
Předposlední kapitola probírá vztah filosofických výkladů a lidové víry spojených s hvězdnou oblohou. Až do renesance jsme měli nad sebou křिšťálovou klenbu stálic, základ božského řádu světa, a pod nimi pohyblivé planetární sféry podle vzdálenosti od Země, pokud byla Země považována za jeho stře, tedy do Koperníka a Galileiho; matematicky tento systém nečinil potíže, konečně spolu s teorií relativity už by neměl činit problém ani nám.

Text disertace je pečlivě redigován, překlepů má jen velmi málo. Závěr přehledně a srozumitelně shrnuje výsledky; práce je provázána rozsáhlou bibliografií a doplněna bohatým ilustračním materiálem na tabulkách i ve vlastním textu.

Práce přesahuje do několika oborů, spojuje obratně svědectví různých pramenů, je psána svěžím a dobře srozumitelným způsobem. Jde o práci pozoruhodné zralosti, suverénního zvládnutí látky a zajímavého čtivého podání, která by si zasloužila vydat tiskem.

Bezpochyby je vhodným pokladem pro obhajobu a k získání titulu PhD.

V Praze dne 10. května 2012

Prof. PhDr. Jan Bouzek, DrSc.